

УДК 37.013

ПРОВІДНІ ЗАСАДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДУХОВНИХ ПОТРЕБ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ**В. В. Лаппо**

Коломийський інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

вул. Лисенка, 8, м. Коломия, 78200, Україна. E-mail: www33@i.ua

Роботу присвячено проблемам розвитку духовних потреб студентів, які є передумовою формування усталених духовних цінностей. На підставі теоретичного, структурного аналізу визначено поняття «духовні потреби» як комплексне явище, його особливі функціональні ознаки. Уточнено етапи, організаційні форми, методи і засоби, що забезпечують виховний вплив на духовну сферу особистості студента. Підкреслено важливість комплексного виховного впливу на емоції, світогляд, спосіб і якість життя, цінності особистості у студентському віці. З'ясовано, що виховання духовних потреб студентів полягає у підготовці фахівця, який прагнучим до кращих зразків моральної поведінки, здатного приймати моральні рішення, готового до активної роботи над духовним самовдосконаленням. Оптимізація вже сформованих та виховання нерозвинутих духовних потреб студентів передбачає: підвищення культури етичного мислення, забезпечення позитивної мотивації до самовдосконалення, включення у процес взаємодії з оточенням, стимулювання до вияву почуття глибокої сердечної прихильності, здійснення морального вчинку. Автор статті наголошує на потребі спеціального педагогічного супроводу й створення виховних програм спрямованих на вдосконалення процесу формування духовних потреб особистості у період професійного становлення.

Ключові слова: духовні потреби, професійна підготовка, педагогічний супровід, виховна робота ВНЗ, форми організації виховання, методи виховання, духовне самовдосконалення.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Реформування освітньої парадигми вищої школи України передбачає забезпечення умов для професійного становлення особистості та вдосконалення її духовної царини. Позаяк розвиток інтелектуальних, моральних, творчих якостей майбутнього фахівця сприяє якомога кращому виконанню професійних завдань і формує стає відчуття задоволення своєю працею. Розвиток особистості детермінує діяльність, в тому числі, професійну. Вона ж є і засобом формування суб'єкта діяльності, може стати потребою, ціллю, цінністю і смислом життя. Професійну діяльність визначають як цілеспрямовану діяльність суб'єкта, в якій до нього ставляться певні вимоги, що стають стимулами для розвитку особистості.

Історичний досвід й сучасні наукові дослідження засвідчують – духовний світ особистості є провідною передумовою професійної зрілості особистості. Лише високо розвинута духовність вирізняє визначних представників різноманітних професій, що своєю працею посприяли цивілізаційному і культурному поступу людства.

Дослідники проблеми інтеграції духовного і професійного вважають, що предметом вивчення мають стати особливості внутрішнього світу людини, її самосвідомість і суб'єктивні шляхи сходження до духовних вершин буття. Отже, духовність постає підґрунтям саморозвитку і самореалізації людини – зверненням до вищих ціннісних інстанцій конструювання особистості.

Розвиток і самореалізація духовного «Я» суб'єкта починається тоді, коли він усвідомлює необхідність визначення для себе того, як конкретно він повинен розуміти загальнолюдські духовні цінності (наприклад, істину, добро, справедливість, толерантність).

Мотиваційною основою психологічної готовності до засвоєння духовних цінностей є духовні потре-

би суб'єкту. К. Ясперс вважає, що: «духовні потреби – це прагнення до пізнання певного стану буття і до присвячення себе тому стану, який проявляється в цінностях: релігійних, естетичних, етичних чи таких, які належать до поглядів суб'єкта на істину і які переживаються як абсолютні» [1–5]. Отже, духовно-ціннісне становлення особистості не можливе без усталеної системи духовних потреб.

Метою дослідження є визначення теоретичних передумов і провідних чинників організації виховної роботи ВНЗ у справі оптимізації духовних потреб сучасного студентства.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Духовні потреби відображають складну психічну реальність, витoki якої слід шукати у глибинному смислі вчинків людей. Така інтерпретація сутності духовних потреб дає змогу виділити в їх структурі два провідні компоненти:

1) рецептивний (можливість сприймання духовних цінностей, емоційне ставлення до них, задоволення від побаченого, почутого);

2) продуктивний (виявляється у творчості, духовній діяльності, створенні духовних цінностей).

Аналіз різноманітних підходів до визначення духовності (Т.В. Артамонова, В.П. Ляхоцький, Н.І. Караульна, А.А.Мельниченко, В.Ф. Москаленко, І.В. Піголенко, П.В. Симонов, Г.С. Шевченко) дозволяє розглядати означену категорію як процес зумовлений нейродинамічною організацією людини, спрямований на добро, моральність, альтруїзм [1]. Водночас існує й інша інтерпретація, згідно якої духовність – це внутрішнє життя суб'єкта, його почуття, думки, погляди, стосунки, що спрямовані на усвідомлення та засвоєння Істини, Добра і Краси [2].

На підставі викладених узагальнень, духовну потребу можна охарактеризувати як специфічну фор-

му самореалізації особистості, що пов'язана з її світоглядом, свідомістю, співчуттям; як первинну детермінанту активності особистості, що відрізняється цілісністю рецептивного та продуктивного структурних компонентів і виявляється в практичній духовній діяльності.

Дослідження сутності духовних потреб, їх ролі у формуванні особистості студента як майбутнього фахівця, визнання можливості цілеспрямованого педагогічного впливу на його особистість надають підстави до окреслення визначальних чинників формування духовних потреб:

- духовні потреби виховуються під впливом суспільних відносин та цінностей;
- студент сприймає, засвоює потреби через усвідомлення, оцінку потреб мікросередовища – малих соціальних спільностей, членом яких він виступає;
- визначальну роль при цьому відіграє особистісне референтне оточення, насамперед сім'я, академічна група, гурток за інтересами, спортивна секція тощо;
- при формуванні духовних потреб важливою є орієнтація на духовні цінності людства, стимулювання самоцінних форм активності; цілеспрямоване послідовне моделювання ефекту катарсису; створення розвиваючих завдань, які ведуть до самостійного відкриття, до духовної діяльності.

Означені чинники вимагають розробки процесуальної моделі формування духовних потреб студентів, структуру якої утворюватимуть три взаємопов'язані змістовні компоненти в певній логіці та послідовності їх реалізації: від сприймання інформації, через її інтерпретацію до активної творчої, моральної та пізнавальної діяльності. При цьому необхідна циклічна повторюваність даних елементів, що на кожному етапі мала б тенденцію до ускладнення та нового якісного виразу.

Формування духовних потреб має катарсичну основу, позаяк орієнтоване на сприйняття різноманітних почуттів, явищ духовного життя. Починаючи з юнацьких років, свідомість людини має образно-емоційний характер, тобто вже до початку навчання у особистості студента є база для переживання стану духовного очищення. Отже, регулювання контрастних духовних станів – умова ефективного формування духовних потреб.

Процес формування духовних потреб в умовах ВНЗ повинен складатися з трьох етапів.

1 етап – *орієнтаційно-спонукальний*, що передбачає підготовку викладачів, насамперед кураторів академічних груп, до формування у студентів загальної установки на зацікавленість та позитивне ставлення до свого духовного зростання. На цьому етапі варто створити творчу групу психологів та педагогів, які запропонували б колегам розроблені ігрові та навчальні програми морально-духовного виховання.

2 етап – *оволодіння засобами оптимізації стосунків між викладачами та студентами*, збагачення духовного осередку академічної групи, цілеспрямо-

вана спільна діяльність з метою формування духовних потреб, надання студентам можливості (на підставі індивідуальних духовних вражень та емоційно-чуттєвих переживань) формулювати власні судження, впливати на загальну духовну атмосферу своєї групи. На цьому етапі доцільно проводити години академічного спілкування за тематикою: «Осмислення сенсу життя», «Доброта й милосердя», «Що таке справжня шляхетність?», «Кожна людина цікава і цінна», «Гра, що вчить, як стати розкутим» тощо.

3 етап – *перевірка на ефективність засобів педагогічної діяльності* спрямованої на формування духовних потреб студентів. Задля цього психологи спільно з кураторами академічних груп повинні укласти розробити спеціальну програму духовного розвитку кожного члена академічної групи.

Програма спрямовується на підготовку студентів до життя в соціумі через надання їм максимальних можливостей для визначення власних духовних потреб. Предметом особливої уваги має стати забезпечення пізнавальних інтересів особистості, духовне керівництво повсякденним спілкуванням, діяльністю у сфері смисложиттєвих цінностей, пов'язаних з процесами культурного самовдосконалення.

Реалізація означеної моделі формування духовних потреб особистості студента в осередку вищої школи уможлиблюється за дотримання низки умов:

- гуманітаризація навчально-виховного процесу всіх напрямів навчання;
- інтенсифікація культурного життя, насичення її культурними заходами, до яких би залучалось якнайбільше студентів, викладачів і співробітників;
- поєднання зусиль професорсько-викладацького складу, діячів культури, представників мистецької і наукової еліти у плануванні та проведенні різноманітної поза аудиторної виховної роботи;

Саме позааудиторна виховна робота має створювати комфортну атмосферу для неформального спілкування, стимулювати студентів і викладачів до взаємообміну духовним досвідом, формувати відчуття причетності до професійного середовища.

ВИСНОВКИ. З-поміж усталених форм означеного різновиду виховної роботи в контексті формування духовних потреб особливої значущості набувають:

- 1) участь студентів у внутрішньо інститутському самоврядуванні;
- 2) цілеспрямована пропаганда різних форм спілкування з одногрупниками, куратором, викладачами, досвідченими фахівцями, що досягли значних успіхів у професійній діяльності;
- 3) створення стимулів до розумової праці в межах обраної професії: конкурси, олімпіади, інтелектуальні ігри;
- 4) розробка академічного кодексу поведінки;
- 5) відродження та розвиток традицій, що відображають історію і дух навчального закладу, систем цінностей, повагу до наукових здобутків, а також до осіб, які створювали, розвивали наукову, освітню, матеріальну базу ВНЗ;

б) формування іміджу «справжнього студента» здатного гідно представляти свій навчальний заклад.

Освітнє середовище в навчальному закладі – це індивідуально-розвиваючий феномен. Адже саме в ньому акумулюються наукові, освітні, етичні та естетичні здобутки минулих поколінь викладачів і студентів. Перебування в ньому нового покоління студентів має збагати їх не лише професійними знаннями та вміннями, а й спонукати до особистісного духовного самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артамонова Т.В. Основні духовні пріоритети студентської молоді: напрями трансформації // Вища освіта України. – 2008. – № 1 – С.72–75.

2. Караульна Н.І. Духовність: сфера сутності чи існування людини? // Вісник НАН України. – 2002. – № 11. – С. 18–22.

3. Мельниченко А.А., Піголенко І.В. Ціннісні виміри духовної культури студентів технічного ВНЗ у трансформаційному суспільстві // Український соціум. – 2005. – № 1. – С. 31–43.

4. Москаленко В.Ф., Ляхоцький В.П. Формування ціннісної системи молоді в умовах трансформації українського суспільства // Науковий вісник Нац. мед. ун-ту ім. О.О. Богомольця. – 2004. – № 1/2. – С. 95–100.

5. Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с.

THE IMPORTANT BASIS OPTIMIZATION SPIRITUAL NEEDS OF STUDENTS IN THE MODERN HIGH SCHOOL

V. Lappo

Kolomyia Institute of the State Higher Educational Institution

«Precarpathian National University named after Vasyl Stefanyk»

vul. M. Lysenka, 8, Kolomyia Ivano-Frankivsk region, 78200, Ukraine. E-mail: www33@i.ua

The article investigates the education of students of spiritual needs. It is a theoretical and structural analysis of the concept of spiritual needs. This concept is fundamental special functional features of regulatory, performance, dynamism, complexity, consistency. This concept is realized through various forms, methods and means of the educational process in its implementation is an influence on emotions, outlook, image and quality of life, readiness for the spiritual development of the individual and society. The purpose of education is the spiritual needs of students in the training of specialists capable of ethical thought, exercise moral choice, to make moral decisions; ready for active work on spiritual self-improvement. It was found that the task of educating the students of spiritual needs, regardless of specialty and directions of training involves improving the culture of ethical thinking, providing positive motivation for self-improvement; inclusion in the process of interaction with the environment for the formation of the ability to display feelings of deep affection of the heart, the implementation of the moral act. The article explains the thesis on the need for pedagogical accompaniment and special educational programs aimed at improving the process of formation of spiritual needs sphere of the individual student.

Key words: spiritual needs, professional training, pedagogical accompaniment, educational work of high school, forms of education, methods of education, spiritual self-improvement.

REFERENCES

1. Artamonova, T.V. (2008), "The main priorities spiritual students: Direction of transformation", *Vyshcha osvita Ukrainy*, no. 1, pp. 72–75. (in Ukrainian)

2. Karaulna, N.I. (2002), " Spirituality: the scope or nature of human existence?", *Visnyk NAN Ukrainy*, no. 11, pp. 18–22. (in Ukrainian)

3. Melnychenko, A.A. and Pygolenko, I.V. (2005), "Value measurements spiritual culture of students of technical universities in society transformatsynomu",

Ukrayinskyy sotsium, no. 1, pp. 31–43. (in Ukrainian)

4. Moskalenko, V.F. and Lyakhotsky, V.P. (2004), "Formation of the value system of youth in terms of transformation of Ukrainian society", *Naukovyy visnyk Nats. med. un-tu im. O. Bogomolcya*, no. 1/2, pp. 95–100. (in Ukrainian)

5. Yaspers, K. (1991), *Smysl i naznacheniyе istoriyi* [The meaning and purpose of history], Politizdat, Moscow. (in Russian)

Лаппо Віолетта Валеріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології, Коломийський інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», вул. Лисенка, 8 м. Коломия, 78200, Україна
Тел.: (095) 6404947
E-mail www33@i.ua

Lappo Violetta Valeriyivna,

Ph.D., Associate Professor at Pedagogy and Psychology Department of Kolomyia Institute of the state higher educational institution «Precarpathian National University named after Vasyl Stefanyk», vul. Lysenka, 8, Kolomyia, 78200, Ukraine
Tel.: (095) 6404947
E-mail: www33@i.ua